

KAJ JE V EKONOMSKE ODNOSE S TUJINO PRINESLO ČLANSTVO V EU?

Franjo Štiblar

10

Slovenija je 8 let članica EU. V tem času je delež menjave s tujino zelo porasel; učinek spodbude vstopa v carinsko unijo je torej presegel učinek izgube nekdanjih trgov izven EU. Hkrati sta se v prvi polovici obdobja 2004-2008 povečevala blagovni in plačilnobilančni primanjkljaj. Zato se je povečal zunanji dolg, Slovenija se je iz neto upnika prelevila v neto dolžnika. Pri tem je levji delež primanjkljaja in zadolžitve ustvaril zasebni sektor (banke, podjetja, prebivalci), država (javni sektor) pa ga je v krizi reševala z dejanskim prevzemom privatnega dolga finančno nesposobnih zasebnih dolžnikov. Njihov dolg po 2008 upada, a javni narašča še bolj; torej se je država, da bi omilila padec življenjske ravni zaradi padca BDP, tudi sama zadolževala. Uradno napovedani padec BDP v 2012 in usihanje dinamike mednarodne menjave države v zadnjih mesecih, ki spremlja stagnacijo aktivnosti v EU (s katero ima Slovenija skoraj 80% vse menjave, kar je prevelik delež in kar v recesiji v EU kaže na zgrešenost prevelike »sinhronizacije slovenskega gospodarstva z EU), kažeta, da bo ob predvideni stagnaciji zunanjega dolga (privatni se bo še prelival v javnega) breme zadolžitve do tujine še naprej zmerno naraščalo. Zunanji dolg države še ni kritičen, lahko pa postane, ker izvoz, ki je ključno gibalno domače gospodarske aktivnosti, upočasnjuje rast.

Tabela 1:

Skupna blagovna menjava Slovenije 2004-2010, milijoni € ali %

Leto	Izvoz	Uvoz	Saldo	pokritje izvoz/uvoz	BDP	izvoz+uvoz v %BDP
	milijoni €			%	milijoni €	
2004	12783 m	14143 m	-1360	90.4	26764	100.6
2005	14214	15482	-1268	91.8	28244	105.1
2006	16760	18313	-1553	91.5	30435	115.2
2007	19387	21236	-1849	91.3	34568	117.5 M
2008	19724 M	22648 M	-2924 M	87.1m	37135 M	114.1
2009	16006	16773	-767 m	95.4M	35384	92.6 m
2010	18251	19504	-1253	93.6	36061	104.7
2011	20447 M2	21928 M2	-1481	93.2	35789	118.4 M

Legenda: m = minimum, M = maksimum
Vir: SURS, EIPF, BS

Primanjkljaj v blagovni menjavi je bil največji v letu 2008; v 2009 je padel na četrtno predhodnega leta, vendar se v 2010 in posebej v 2011 znova neugodno povečuje, pokritje uvoza z izvozom pa zmanjšuje.

V letu 2011 se je skupna blagovna vrnila na rekordno vrednost iz 2008. Ker je BDP od 2008 padel, je blagovna odprtost slovenskega gospodarstva v 2011 dosegla rekordno raven 118.4%.

Po začasnih podatkih Banke Slovenije je bil tekoči primanjkljaj v 2011 s 385 milijoni € večji kot leto prej, ko je bil po absolutni vrednosti 297 milijonov € ali s približno 1.2% BDP najnižji v (skoraj) osmih letih članstva v EU. Najvišji je bil v 2008, ko je znašal kar 2489 milijonov € ali približno 7% BDP. Ne preseneča, da je bil v 2008 zato zasebni dolg s preko 30 milijard € največji v zgodovini samostojne Slovenije; blago smo kupovali na up, z dolgom do tujine se otepamo vse od začetka krize v 2008.

Tabela 2:
Tekoča bilanca s tujino

Leto	Prejemki	Izdatki	Saldo	prejemki+ izdatki	Prejemki + Izdatki/BDP	Bruto dolg/ Prejemki
	milijoni €				%	
2004	16806 m	17526 m	-720	34332 m	128.3 m	91.3 m
2005	19198	19696	-498 m	38894	137.7	106.8
2006	22258	23029	-771	45287	148.8	108.1
2007	26053	27699	-1646	53752	155.5 M	133.5
2008	27223 M	29712 M	-2489 M	56935 M	152.3	144.1
2009	22090	22616	-526	44706	126.3 m	182.4 M
2010	24919	25216	-297 m	50135	139.0	163.3
2011	27743	28129	-385	55872	156.1 M	149.4

Legenda: m = minimum, M= maksimum
Vir: Bilten BS, EIPF

Celotni tekoči prejemki in izdatki v poslih s tujino so dosegli maksimum v letu 2008, v 2009 so padli za 20%; v zadnjih dveh letih ponovno rastejo. V 2008 je bil tudi primanjkljaj tekoče bilance največji, v 2010 pa najmanjši. Odprtost slovenskega gospodarstva do tujine, merjena z deležem celotnih prejemkov in izdatkov (ne samo izvoza in uvoza blaga) do tujine, je po vstopu v EU naraščala od začetnih 128.3% v 2004 na maksimum 155.5% v 2007. Zatem se je v 2009 s 126.3% znižala pod začetno raven, zadnji dve leti pa ponovno narašča tako da je novi maksimum v 2011 že 156.1%.

Padec v krizi potrjuje značilno elastičnost menjave s tujino na produkt večjo od 1; ko produkt raste, raste menjava hitreje, ko pada, pada menjava hitreje. Bruto zadolžitev do

tujine glede na prejemke iz tujine (ki naj bi dolg pokrili) je rasla vse razdobje članstva v EU do 2009, ko je dosegla 182.4%, zadnji dve leti pa se znižuje proti 149.4% v 2011.

12

Stopnja zadolžitve kaže odnos dolga do prejemkov iz mednarodne menjave in do BDP; več bi povedal znesek anuitete v primerja s prejemki ali BDP, vendar ni na razpolago. V osmih letih članstva v EU je bruto dolg do tujine porasel s 15343 na 44144 milijonov € in je rasel ves čas, vključno z letom 2011. Zasebni dolg je pri tem dosegel maksimum konec 2008, javni (suvereni) pa je predvsem zaradi reševanja zasebnih dolžnikov v 2009 - 2011 hitro naraščal. Najmanjši delež javnega v bruto dolgu do tujine je bil konec 2006 (18.1%), potem pa je do 2011 narasel na 43.7%. Reševanje vrtoglavega zasebnega zadolževanja (bank, podjetij, prebivalstva), ki se je v 2004-2008 podvojilo s 15 na 30 milijard €, je po 2008 delno reševal prenos zasebnega dolga (ki ga zasebni sektorji očitno niso bili sposobni servisirati) na javni sektor. Tako se je v treh letih 2008-2011 zasebni dolg znižal za 6.7 milijard €, zato pa javni dolg povečal za 9 milijard €. Razlika kaže, da se je javni sektor v kriznih časih, da bi omilil posledice krize za padec standarda (»ratchet effect«), tudi sam zadolževal.

Terjatve do tujine so bile konec 2004 še za 822 milijonov € večje od skupnih obveznosti, zatem pa je Slovenija postala neto dolžnik do tujine, pri čemer se je skupni neto dolg povečeval vse razdobje, najbolj v obdobju 2006-2008, ko je presegel 10 milijard €. Skupaj je v obdobju štorih let 2004-2008 neto skupni dolg do tujine porasel za 11 milijard €, v zadnjih treh letih 2009-2011 pa za manj kot 1 milijardo €.

Tabela 3:
Dolg Slovenije do tujine

Leto	obveznosti skupaj	javne obveze	zasebne obveze	% javnih v skupnih	terjatve	neto dolg
31.12.	milijoni €			%	milijoni €	
2004	15343	3745	11598	24.4	16225	-882
2005	20496	3799	16697	18.5	19574	922
2006	24067	4352	19715	18.1 m	20673	3395
2007	34783	8096	26687	23.3	28431	6351
2008	39234	9137	30097 M	23.3	29125	10109
2009	40294	13962	26332	34.7	29434	10860
2010	40699	16496	24203	40.5	29702	10997
2011	41444 M	18129 M	23314	43.7 M	30389 M	11054 M

Legenda: m = minimum, M = maksimum
Vir: Bilten BS

Tabela 4:
Stopnja zadolžitve Slovenije do tujine

Leto	Bruto dolg/ BDP	Javni dolg/ BDP	Neto dolg/ BDP	Bruto dolg/ prejemki	Javni dolg/ prejemki	Neto dolg/ Prejemki
31.12.	Odstotki					
2004	57.3 m	14.0	-3.3 m	91.3 m	22.3	-5.2 m
2005	72.8	13.5 m	3.3	106.8	19.8	4.8
2006	79.0	14.3	11.2	108.1	19.5 m	15.3
2007	100.6	23.4	18.4	133.5	31.1	24.4
2008	104.9	24.6	27.2	144.1	33.6	37.1
2009	113.9	39.5	30.7	182.4 M	63.2	49.2 M
2010	112.9	45.7	30.0	163.3	66.2 M	44.1
2011	115.8 M	50.7 M	30.9 M	149.4	65.3	39.8

Legenda: m = minimum, M= maksimum
Vir: BS, UMAR, EIPF

13

Zadolžitev Slovenije do tujine je merjena z deležem dolga (bruto, javnega, neto) v BDP oziroma v skupnih prejemkih iz poslov s tujino. Breme odplačila dolga boljše kaže podatek o anuiteti, ki ni na razpolago. Zadolžitev do tujine se je povečevala vse od startnih 2004, ko je bila Slovenija celo upnica do tujine (obveznosti so bile manjše od terjatev).

Breme dolga do tujine v primerjavi z ustvarjenim BDP je raslo vse do konca 2011, glede na prejemke v poslih s tujino (ki naj bi prvenstveno poplačali dolg do tujine) pa je bilo največje v letu 2009 oziroma 2010; v 2011 je bilo že nekoliko manjše.

Slovenija kot celota je postala z bruto dolgom na BDP srednje zadolžena v tujini, pri čemer je skoraj polovico dolga javnega. Neto dolg s tujino dosega v 2011 še zmernih 30.9%. Skupni dolg je v 2011 dosegel že skoraj 150% prejemkov iz poslov s tujino, javni 65.3%, neto dolg pa zmernejših 39.8%.